

KIRJA-ARVIO: HEIJASTUMIA MUOTOILUN PINNALTA

Huokuna, Tiina 2006: Vallankumous kotona! Arkielämän visuaalinen murros 1960-luvun lopussa ja 1970-luvun alussa. Helsinki: Yliopistopaino. 223 sivua.

Kari Korolainen

Tiina Huokunan tutkimuksessa *Vallankumous kotona!* tarkastellaan arkielämän visuaalisuutta suomalaisen 1960- ja 1970-lukujen taideteollisuuden monien tuttujen ja tunnistettavien piirteiden sekä esineiden läpi. Arkielämän visuaalisuus on tavattoman tärkeä ja kiinnostava tutkimuskohde, sillä se ympäröi meitä kaikkia ja on aina ajankohtaista. Arkielämän ja visuaalisuuden murros on tutkimuskohteena myös ongelmallinen ja haastava, koska se pitää sisällään varsin rannattoman ilmiökentän. Suuntautuminen 1960- ja 1970-luvuille rajaa aihetta, mutta silti avoimia kysymyksiä jää tavattomasti. Tutkimuksen otsikon takaa paljastuu useita näkökulmia, joista osa on aika yllättäviä. Tässä mielessä otsikointi jättää paljon tulkinnan varaa.

MUOTOILUN MIKROHISTORIAA?

Arabia ja Marimekko: ei mitään uutta auringon alla. Ensimmäisen huokauksen jälkeen herää kuitenkin kysymys, ehkäpä tässä tutkimuksessa löytyy jotain tuoretta otetta näihin kaluttuihin taideteollisuuden monumentteihin. Ja näin osin onkin. Vaarana on se, että mytologisoituva nostalginen mennyt, tässä muotoilun ja esinekultuurin ajankuva vain muutaman tunnetun tekijän kautta, vahvistuu varjostaen ja vaimentaen mahdolliset monimuotoisuudet ja keskeneräisyydet. Huokunan tutkimuksessa visuaalisuus on kiinnostava ja erityinen näkökulma, jossa on tuoretta otetta, vaikka tarkastelussa keskitytään myös varsin kliseisiin esimerkkeihin muotoilun ”suuresta historiasta”. Vaihtoehtoja siis kaivattaisiin: visuaalisuus on huomattavasti monipuolisempi ja syvällisempi ilmiö myös arkielämässä. Toisaalta tutkimus kyllä purkaa osin tätä julkisten kertomusten ja arkisen yksityisyyden asetelmaa. Kyselyaineiston kautta käy esimerkiksi

ilmi, että arki saattoi olla hyvinkin toisenlainen kuin muotoiluikoneiden markkinoinnin kautta saattaa ymmärtää. Silti vähemmän tunnettujen ja tutkittujen taideteollisuuden ja muotoilun toimijoiden ääntä soisi kuuluvan enemmän. Keitä muita voisi olla mukana? Huokunan ote on suurpiirteinen ja reipas. Siitä seuraava visuaalisuus on siten myös valikoitua, voimakkain kontrastein ja värein sommiteltua.

Huokunan tutkimusta voidaan tarkastella suomalaisen arjen, esineellisyyden ja taideteollisuuden tutkimuksen valossa. Tällä tarkoitan 1990- ja 2000-lukujen väljää ja laajenevaa tutkimussuuntausta, jota yhdistää kiinnostus suomalaiseen arkeen ja sen esineellisyyteen sekä taideteollisuuteen ja muotoiluun. Nämä tutkimukset harvoin edustavat mitään tutkimusalaa suppeasti ja rajatusti; pikemminkin liikutaan erilaisten näkökulmien ja teoreettisten lähtökohtien elävässä ja laajassa perinteessä. Tähän tutkimusten joukkoon voidaan laskea muun muassa Harri Kalhan *Muotopuolen merenneidon pauloissa. Suomen taideteollisuuden kultakausi: mielikuvat, markkinointi, diskurssit* (1997), Kirsi Saarikankaan *Asunnon muodonmuutoksia. Pubtauden estetiikka ja sukupuoli modernissa arkkitehtuurissa* (2002), Mika Pantzarin *Tulevaisuuden Koti. Arjen tarpeita keksimässä* (2000) ja Minna Sarantola-Weissin *Sobvaryhmän läpimurto. Kulutus-kulttuurin tulo suomalaisiin olohuoneisiin 1960- ja 1970-lukujen vaihteessa* (2003).

Näiden esimerkkitutkimuksien nimet kertovat paljon arjen esineellisyyden tutkimuksen suuntautumisesta: tutkimukset kohdistuvat osittain samaan esineelliseen maailmaan, mutta näkökulmat ovat hyvin vaihtelevia. Mainitut esimerkit kertovat myös Tiina Huokunan tutkimuksen aihepiiristä ja asettumisesta tutkimusten kenttään, mihin Huokuna myös viittaa usein. Hänen tutkimuksessaan arjen, muotoilun sekä taideteollisuuden tutkimus limittyvät sujuvasti. Tutkimus suuntautuu ”makronäkökulmaan taloudesta ja yksittäisiin esimerkkeihin taideteollisuudesta” (s. 8). Esineellisen ja visuaalisen kulttuurin tutkimuksessa on paljon purettavaa erityisesti arjen näkökulmasta tarkasteltuna: myös muotoilun mikrohistorioille on tilausta.

TOISEN NÄKÖISEN ARJEN KARTOITUSTA

Huokuna määrittää tutkimuskysymykseen: ”voisiko kertomus arkielämän muuttamisesta olla yhtä paljon tai vielä enemmän lähihistoriaa muuttava asia kuin opiskelijaliikkeen vaikutus (s. 18)?” Osa Huokunan tutkimuksen näkökulmista jää hiukan irrallisiksi ja hämäräksikin. Esimerkiksi opiskelijaradikalismien suhde visuaalisen murrokseen nousee keskeiseksi tutkimuskysymyksessä, mutta itse tutkimuksessa aihe jää varsin vähälle huomiolle. Tutkimusta lukiessa mietinkin, mihin tämä radikalismi oikein liittyy.

Menetelmällisesti Huokunan tutkimuksessa keskeistä on narratiivisuus ja kertomus, ja tutkimus on ensisijaisesti tekstintutkimusta. Pääasiallisesti aineistojen erilaisia tekstejä kuvaillaan, mikä koskee myös tutkimuksen kuvamateriaalia. Kuvaileva menetelmä tuo esiin monipuolisesti esimerkkejä aineiston joukosta ja esiin nostetaan useita kiinnostavia yksityiskohtia taideteollisuuden historiasta, kuten vaikkapa Marimekon kankaiden leikilliset nimeämiset (s. 70). Paikoin aineistoesimerkkien ja

tutkimuksen kielen arvelevan otteen väliin jää tulkinnan varaa, mikä tekee tutkimuksen yleissävystä ehkä liiankin kuvailevan ja suurpiirteisen. Toisaalta runsaat esimerkit ovat mielenkiintoisia ja tekevät tekstistä helposti lähestyttävän ja sujuvasti luettavan.

Huokunan tutkimus koostuu monista erilaisista aineistoista. Aineiston lähtökohdat ovat ensinnäkin yhteiskunnallisissa ja muotoiluun liittyvissä, varsin laajoissa puheenvuoroissa 1960- ja 1970-luvuilla. Tutkimuksessa pääpainon saa aineiston toinen osa, suunnittelijoiden ja yritysten näkökulmat Arabiaan, Marimekkoon ja Sarvikseen sekä Risto-Matti Ratian suunnittelemaan Palaset-sisutuselementtisarjaan. Kolmas aineistokokonaisuus liittyy arjen muokkaajiin eli *Avotakea*-lehteen ja Anttilan kuvastoihin. Neljäs aineisto koostuu 1960- ja 1970-luvun asumista koskevasta kysely- ja haastattelumateriaalista. Aineiston kokoamisen lähtökohta on hyvin perusteltu: laajoista puheenvuoroista siirrytään konkreettiseen arjen elämiseen, julkisesta henkilökohtaiseen ja intiimiin.

Arjen konkreettisen elämisen ja suunnittelijoiden puheenvuorojen välille syntyy hiukan ristiriitainen alue, jossa suunnittelijoiden ääni on turhankin voimakas: arkielämän visuaalisuus ja sen murros on paljon laajempi elämänalue. Arjen kerrostuneisuus tulee kuitenkin esiin Huokunan näkökulmassa, sillä tutkimus valottaa arjen visuaalisuuden monimuotoisuuden ja kaupallisten toimijoiden ihanteellisten ja ehkä stereotyyppisten visioiden välistä maastoa. Eletty arki on kerrostuneempaa kuin esitetty arki mainoksissa ja lehdistä. Tämä elävä tila yksityisen ja julkisen välissä on visuaalisen tutkimuksen kannalta kiinnostava tutkimuskohde. Kulttuurintutkijan näkökulmasta olisi toivonut myös hienojen kyselyaineistojen suurempaa osuutta tutkimuksessa.

Tutkimuksen tavoitteena on ollut kuvata arjen muuttumista toisen näköiseksi. Huokunan tutkimus vastaa tähän haasteeseen tuottamalla yhdenlaista tulkintaa arjesta. Konstruoitu kuva on yksi mahdollisuus, tulkinta. Kysymyksiä tutkimus ainakin herättää: Kenen arki on kyseessä? Mitkä ovat ne asiat joiden ajatellaan muuttuvan ja aivan erityisesti, mitä on edelläkävijäisyys?

MURROSTA PEILAILTUNA

Huokunan tutkimustulosten voidaan tulkita peilaavan eletyn arjen käytännöllisyyden ja kaupallis-poliittisen julkisen sfäärin ristiriitaista ja monitasoista yhteen kietoutumista 1960- ja 1970-luvuilla. Tutkimuksesta voidaan myös nostaa esiin hyvin erilaisia havaintoja. Esimerkiksi taloudelliset tekijät ja tekniset keksinnöt ovat myös aina visuaalisen murroksen perustana: yksinkertainen raita kahvikupin kyljessä on halvempaa visuaalisuutta kuin käsintehdyt koukerot tai monimutkaiset lasitusprosessit. Värejä alettiin käyttää, koska se oli myös teknisesti massatuotannossa mahdollista. Kulttuuri ei siis synny tyhjistä, ei myöskään visuaalisuus. Raha ratkaisee tässäkin prosessissa paljon, mistä syystä myös ikonituotteet jäävät usein ikkunashoppailun kohteeksi.

Huokunan tutkimuksen ansiot aukeavat muiden muotoilu- ja arkitekstien joukossa. Tutkija peilaa ja käyttää muita tutkimuksia mielenkiintoisella tavalla ja koostaa niistä uuden näkökulman suomalaisen muotoilun ja arjen menneeseen. Tutkimuksen

otsikko tosin lupaa kenties liikaakin, ja tutkimuksen rajaamista olisi kaivannut monilta osin, samoin itse murros-käsitteen tarkempaa problematisointia. Jo pelkästään muovituotteiden visuaalisuuteen keskittyminen olisi hyvin mielenkiintoinen tutkimusaihe tällaisella kertomuksellisella menetelmällä tarkasteltuna. Arkielämän visuaalisuuden kannalta keskeiseksi tutkimuksessa on noussut massatuotettu taideteollisuustavara eli design-tuotteet.

Arkielämän tutkimuksessa tarvitaan yhä tarkempia tuntosarvia markkina-, vaali- ja kaikkien muiden puheiden hälyssä – arki on helppoheikkien ja helppohelmien valtakuntaa. 1960- ja 1970-luvun muutosten erityislaatuisuuden korostaminen myös hiukan ihmetyttää. Näkökulmat ja murrokset näyttävät helposti kasautuvan tiettyihin kohtiin, ja se saa pohtimaan aina tekijöiden motiiveja. Ehkä 1960-luvun eläneelle ja kokeneelle tässäkin tutkimuksessa on selkeämmin kiinnittymiskohtia, kun taas 1970-luvun alussa syntyneelle tutkimuksesta tulee hiukan epäilevä mutta nostalginen olo.

KIRJALLISUUS

KALHA, HARRI 1997: *Muotopuolen merenneidon pauloissa. Suomen taideteollisuuden kultakausi: mielikuvat, markkinointi, diskurssit*. Apeiron. Helsinki: Suomen Historiallinen Seura ja Taideteollisuusmuseo.

PANTZAR, MIKA 2000: *Tulevaisuuden koti. Arjen tarpeita keksimässä*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.

SAARIKANGAS, KIRSI 2002: *Asunnon muodonmuutoksia. Puhtauden estetiikka ja sukupuoli modernissa arkkitehtuurissa*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

SARANTOLA-WEISS, MINNA 2003: *Sobvaryhmän läpimurto. Kulutuskulttuurin tulo suomalaisiin olohuoneisiin 1960- ja 1970-lukujen vaihteessa*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Filosofian maisteri Kari Korolainen on perinteentutkimuksen jatko-opiskelija Joensuun yliopistossa.